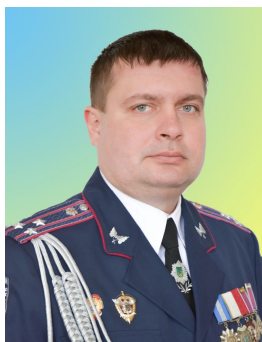

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ СЕКТОРА БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

Комісаров О. Г.

доктор юридичних наук, професор

Шаламов А.В.

аспірант

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 351.74/.76 : 355.212.33

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД БРОНЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЗОВОБ'ЯЗАНИХ ЗА СИЛАМИ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ НА ПЕРІОД МОБІЛІЗАЦІЇ ТА НА ВОЄННИЙ ЧАС

Розглянуто питання комплектування особовим складом сил охорони правопорядку та перерозподіл людських ресурсів між цими силами з метою здійснення ефективного захисту держави від зовнішньої агресії та одночасної підтримки внутрішньодержавного порядку під час проведення мобілізації або введення воєнного стану.

Ключові слова: бронювання, комплектування особовим складом, сили охорони правопорядку, мобілізація.

Постановка проблеми. Система гарантування національної безпеки України виявилася не готовою ефективно протистояти новому типу агресії. У світлі сьогодення особливого значення набула нормативно-правова неузгодженість між різними міністерствами та відомствами щодо вирішення теоретичних та практичних завдань по захисту держави від зовнішньої агресії та одночасної підтримки внутрішньодержавного порядку.

Окрім того, ефективне здійснення силами охорони правопорядку своїх функцій неможливе без забезпечення належної штатної чисельності особового складу, а перерозподіл людських ресурсів на період проведення у країні мобілізації або введення воєнного стану здійснюється не централізовано, без належного узгодження та плановості, а тому виникає необхідність проведення фундаментального та детального дослідження перерозподілу людських ресурсів сил охорони правопорядку та інституту бронювання військовозобов'язаних за силами охорони правопорядку на період мобілізації та на воєнний час.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Оскільки нормативно-правовому забезпеченню бронювання військовозо-

бов'язаних за силами охорони правопорядку на період мобілізації та на воєнний час не було приділено належної уваги науковців і воно окремо не розглядалося, для дослідження даного комплексу питань необхідним є розгляд суміжних галузей, які досліджують питання комплектування та перерозподілу людських ресурсів сил охорони правопорядку та проблем загального бронювання військовозобов'язаних, які перебувають у військовому запасі за органами державної влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами і організаціями.

Проблематику формування людських ресурсів для використання у службово-бойовій діяльності досліджував М.М. Ведмідь. Вдосконалення наукового супроводу службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку розглядалося у працях І.О. Кириченка, О.М. Шмакова, В.Ю. Богдановича, В.І. Лазутко, М.М. Литвина, В.О. Косевцова, В.М. Шемяєва, В.М. Бегми.

Метою даного наукового дослідження є комплексний розгляд та виокремлення основних теоретичних та практичних питань перерозподілу людських ресурсів між силами охорони правопорядку на період мобілізації або введення в державі воєнного стану, які виникли при проведенні часткових мобілізацій 2014–2015 років та набули актуальності у світлі цих подій.

Виклад основного матеріалу. Конституцією України визначено, що оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України.

Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом [1, ст. 17].

Мобілізація може бути загальною або частковою та проводиться відкрито чи приховано [2, ст.1.] або введення воєнного стану – особливого правового режиму, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [3, ст. 1].).

У разі оголошення рішення про проведення у країні мобілізації – комплексу заходів, здійснюваних з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України, інших військових формувань, оперативно-рятувальної служби цивільного захисту – на організацію і штати воєнного часу, відбувається перерозподіл людських ресурсів, який згідно з оборонним законодавством України надає пріоритет захисту держави від зовнішньої збройної агресії або збройного конфлікту (комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань вій-

ськовослужбовцями відповідно до штатно-посадового розрахунку на воєнний час), а також забезпечує належне функціонування сил охорони правопорядку, від діяльності яких залежить внутрішня безпека держави.

Згідно з визначенням В.І. Лазутко, сили охорони правопорядку – спеціальні правоохоронні органи чи підрозділи, які мають у своєму складі озброєні чи військові формування, що здатні виконувати завдання особливої важливості та складності [4, с. 358]. Окремі автори також надають визначення таким суб'єктам правоохоронної діяльності, як правоохоронні органи спеціального призначення. Вони застосовуються як у плановому, регулярному порядку, так і під час проведення спеціальних заходів, дій за надзвичайних обставин з використанням правоохоронних, військових та інших методів [5, с. 6].

Враховуючи особливу діяльності сил охорони правопорядку, в її лавах перебувають лише особи, які мають високі професійні якості, пройшли психологічний відбір, мають належний рівень фізичного розвитку та відповідають вимогам, які висуваються до стану здоров'я. Аналогічні, проте дещо знижені вимоги, висуваються і до узагальненої категорії громадян – військово-визволені.

Розглядаючи належність окремих структур та підрозділів правоохоронних органів до єдиної категорії «сили охорони правопорядку», виникає питання нормативно-правового закріплення – організації і порядку бронювання та інших форм забезпечення належної штатної чисельності на період мобілізації та на воєнний час за цими суб'єктами і за даною категорією у цілому.

Мобілізаційним законодавством України визначено мету бронювання, чим розкрито сутність цього терміна. Бронювання військово-визволені, які перебувають у запасі, здійснюється в мирний та у воєнний час з метою забезпечення функціонування органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ і організацій в особливий період.

Бронюванню підлягають військово-визволені, які працюють в органах державної влади, інших державних органах, органах місцевого самоврядування та на підприємствах, в установах і організаціях, яким встановлено мобілізаційні завдання (замовлення), у разі, якщо це необхідно для забезпечення функціонування зазначених органів та виконання мобілізаційних завдань (замовлень) [2, ст. 24].

Для більш глибокого осмислення зазначеного поняття доцільним є розглянути його визначення у тлумачному словнику української мови та дослідити етимологію.

Автори великого тлумачного словника сучасної української мови надають таке визначення бронюванню: 1) Покривати бронею для захисту від гарматних пострілів, ударів і т. ін.; 2) Надавати кому-небудь право розпоряджатися, володіти ким-, чим-небудь; закріпляти за ким-, чим-небудь [6, ст. 98]. Окрім того, воно може мати такі значення: 1) Бронювання (економіка) – резервування ресурсів. При цьому оформлюється «бронь» – запис про закріплення ресурсу за ким-небудь; 2) Бронювання (туризм) – розміщення і підтвердження

замовлення на туристичні послуги; 3) Бронювання – броня військової техніки, а також процес встановлення броні на неброньовану техніку; 4) Бронювання – відстрочка від служби в армії у зв'язку з важливістю професії [7].

Етимологія слова «броня» – «закріплення чого-небудь за ким-небудь; документ про закріплення». Запозичення з російської мови виникло як перекладомислення «броня» (панцир, лати) [8, ст. 263].

Одночасно з бронюванням, для деяких категорій військовозобов'язаних, передбачено зняття із загального військового обліку. Зняття з військового обліку призовників та військовозобов'язаних у військових комісаріатах (військовозобов'язаних Служби безпеки України у Центральному управлінні або регіональних органах Служби безпеки України) підлягають громадяни України, з військового обліку військовозобов'язаних, які після проходження строкової військової служби прийняті на військову службу до інших військових формувань або на службу в органи внутрішніх справ, податкової міліції, в органи і підрозділи цивільного захисту, в Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України та в Державну кримінально-виконавчу службу України [9, ст. 37], що також забезпечує функціонування визначених органів у період мобілізації та на воєнний час.

Зняття з військового обліку та бронювання має відбуватися на загальних принципах підготовки до мобілізації, а саме: 1) централізоване керівництво; 2) завчасність; 3) плановість; 4) комплексність і погодженість; 5) персональна відповідальність за виконання заходів з мобілізаційної підготовки; 6) додержання прав підприємств, установ і організацій та громадян; 7) гарантована достатність; 8) наукова обґрунтованість; 9) фінансова забезпеченість [2, ст. 3].

На одному із основних принципів, а саме завчасному проведенні комплектування та перерозподілі людських ресурсів, наголошує В.М. Бегма. Він вказує, що специфіка проблем, які виникають у сфері воєнної безпеки держави, полягає у тому, що вони мають місце як у мирний, так і у воєнний час. При цьому проблеми, які мають місце або виникають у мирний час, будуть ще більше посилюватися умовами бойових дій у період воєнного часу, це обумовлює необхідність виявлення проблем, їх дослідження і своєчасного вирішення [10, с. 51].

Стосовно принципів центрального керівництва, комплексності і погодженості вказує М.М. Литвин. Зростання значущості взаємодії різнорідних сил під час спільного виконання службово-бойових завдань викликає потребу у більш глибокому дослідженні її сутності та змісту. Однак аналіз праць із зазначеної тематики свідчить про те, що в них не усі питання взаємодії (особливо в її прикладній частині, тобто в області організації) розкрито й аргументовано достатньою мірою [11, с. 6].

А тому під час виконання службово-бойових завдань в умовах повсякденної діяльності, у разі ускладнення оперативної обстановки, за надзвичайних обставин та у надзвичайних ситуаціях природного і техногенного характеру, при забезпеченні правових режимів надзвичайного і воєнного стану та в особливий період виникають різноманітні форми і способи взаємодії.

Це потребує спеціальних наукових досліджень щодо їх систематизації та узагальнення для розроблення конкретних рекомендацій з організації і здійснення взаємодії залежно від зазначених умов між різними підрозділами служб у просторі та часі [12, с. 13].

А тому необхідно створити таку систему взаємодії між силами охорони правопорядку і збройних сил, щоб найбільш ефективно вирішувати питання міжвідомчої координації, міжюрисдикційної співпраці, обміну інформацією тощо [5, с. 10].

Окрім зазначених, принцип наукової обґрунтованості бронювання та інших форм забезпечення належної штатної чисельності сил охорони правопорядку на період мобілізації та на воєнний час не отримав належної уваги.

Серед низки питань було виділено співвідношення понять «бронювання» та «зняття з військового обліку» як таке, що має теоретичне та практичне значення та не отримало належної уваги науковців.

Висновки. Актуальність питання нормативно-правових засад бронювання військовозобов'язаних за силами охорони правопорядку на період мобілізації та на воєнний час поглиблює інтерес до його теоретичного та практичного аналізу.

Реформування сектору національної безпеки та оборони, а також одночасне реформування правоохоронної системи дає можливість по-новому поглянути на питання взаємодії цих сил, розглянути концепції та принципи їх взаємодії, дослідити конкретні питання. До них слід віднести і питання комплектування особовим складом сил охорони правопорядку та перерозподіл людських ресурсів між цими силами та іншими військовими формуваннями.

З огляду на те, що відсутнє законодавче визначення поняття бронювання, а лише визначена його мета, як додаткову можливість забезпечення функціонування органів, на які під час проведення у країні мобілізації або ведення воєнного стану покладаються особливі завдання, пропонується розглядати і зняття з військового обліку військовозобов'язаних.

Бібліографічні посилання

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>
2. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993 № 3543-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>.
3. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 № 1932-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
4. Лазутко В.І. Сили охорони правопорядку: проблемні питання визначення та характеристики / В.І. Лазутко // Форум права. – 2012. – № 3. – С. 357–363.
5. Шляхи вдосконалення наукового супроводу службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку / І. О. Кириченко, В. Ю. Богданович, О. М. Шмаков та ін. // Честь і закон. – 2009. – № 1. – С. 3–23.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь, 2005.
7. Вікіпедія. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<https://ru.wikipedia.org/wiki>

8. Етимологічний словник української мови : в 7-ми т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. – К., 1982. Т. 1: А – Г / уклад. : Р. В. Болдирєв та ін. – 1982.

9. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 № 2232-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2232-12/page>

10. Стратегічне управління військово-технічним співробітництвом в інтересах забезпечення воєнної безпеки України : монографія / В. М. Бегма, О. М. Загорка, В. О. Косецов, В. М. Шемаєв ; за заг. ред. І. С. Руснака. – К., 2005.

11. Литвин М.М. Теоретичні та організаційні засади взаємодії Державної прикордонної служби України з іншими відомствами Воєнної організації держави при спільному вирішенні завдань охорони державного кордону України. Основні принципи побудови Державної прикордонної служби України / М.М. Литвин // Честь і закон. – 2003. – № 3. – С. 3–8.

12. Литвин М.М. Напрямки взаємодії Державної прикордонної служби України із Службою безпеки України / М.М.Литвин, І.О.Кириченко // Честь і закон. – 2004. – № 2. – С. 13–21.

Комисаров А.Г., Шаламов А.В. Актуализация вопроса нормативно-правовых основ бронирования военнообязанных за силами охраны правопорядка на период мобилизации и на военное время. Рассмотрены проблемы комплектования личным составом сил охраны правопорядка и перераспределение людских ресурсов между этими силами с целью осуществления эффективной защиты государства от внешней агрессии и одновременной поддержки внутреннего порядка в стране во время проведения мобилизации или введения военного положения.

Ключевые слова: бронирование, комплектование личным составом, силы охраны правопорядка, мобилизация.

Komissarov O.G., Shalamov A.V. Actualization of the legal principles for rezervation of obligated reservist for forces of defence of the law and order during the mobilization period and wartime. The article considers the matter of equipment of security forces personnel and human resources distribution inside the forces for the purpose of effective defending of the state from external aggression and simultaneous support of internal order during mobilization or martial law introducing.

Besides, the article points out a special category of obligated reservists who pass service in some ministries and departments belonging to general category of security forces.

It is stressed in the article that reforming of national security and defense sector as well as law enforcement system gives the opportunity to look newly at the point of cooperation between these forces, to review the concepts and the principles of their cooperation.

The article states the legislative basis and the cases when reservation can be implemented.

The notions of reservation and martial law have been considered in the article and the etymology and meaning of the word “reservation” has been investigated in it.

Considering that there is no legislative definition of the notion of “reservation” and only its aim is defined, the article also suggests to consider withdrawal from the military records as an additional opportunity to provide functioning of the units which are assumed with special responsibilities during mobilization period or martial law introducing.

The article also considers the principles on which reservation must be implemented and the main of them, namely, centralized management, complexity, consensus, opportuneness, planning and scientific validity are pointed out.

Keywords: booking, manning, the forces of law and order, mobilization.

Надійшла до редакції 16.12.2015